

Duurzaamheidsagenda 2015–2020

November 2015

Inhoud

1	Inleiding	3	5.1	Doel	15
1.1	Aanleiding	3	5.2	Waar staan we nu?	15
1.2	Focus	3	5.3	Maatregelen	16
1.3	Proces	4	6	Communicatie	18
1.4	Leeswijzer	5	6.1	Doel	18
2	Nationale monitor duurzame gemeenten	6	6.2	Waar staan we nu?	18
2.1	Methodiek	6	6.3	Maatregelen	18
2.2	Ecologisch kapitaal	6	7	Agenda 2016–2020	20
2.3	Sociaal–cultureel kapitaal	7	7.1	Algemeen	20
2.4	Economisch kapitaal	7	7.2	Afval	20
2.5	Toepassing	7	7.3	Energie	21
3	Afval	9	7.4	MVO	23
3.1	Doel	9	7.5	Communicatie	24
3.2	Waar staan we nu?	9	7.6	Financiën	25
3.3	Maatregelen	9	Bijlage 1	Aspecten en indicatoren Nationale monitor duurzame gemeenten	26
4	Energie	11	Bijlage 2	Toelichting MVO–thema's	28
4.1	Doel	11			
4.2	Waar staan we nu?	11			
4.3	Maatregelen	12			
5	Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO)	15			

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De gemeente Uden wil koploper zijn op het gebied van duurzaamheid. Duurzame initiatieven met een gezond verdienmodel wil de gemeente oppakken en waar mogelijk ondersteunen. Dat er veel initiatieven vanuit de bevolking komen op het gebied van duurzaamheid, blijkt uit de ideeën die tijdens Udenaar de Toekomst en de G1000 naar voren zijn gekomen.

Uden gaat voor duurzaamheid. Om hier uitvoering aan te geven is deze duurzaamheidsagenda 2015–2020 opgesteld. De duurzaamheidsagenda is een vervolg op het Integraal duurzaamheidsbeleidsplan 'Doe het duurzaam' met uitvoeringsprogramma waaraan in de periode 2009–2014 gewerkt is. De nadruk van dat beleidsplan lag op het creëren van betrokkenheid en draagvlak voor duurzaamheid en het zichtbaar maken door middel van concrete duurzaamheidsprojecten en –initiatieven, waar onder andere lokale agenda 21 en de coöperatie Energie Uden aan hebben bijgedragen.

Zo zijn er opschoondagen, boomfeestdagen, energiebeurzen, informatie en bijeenkomsten voor minima met betrekking tot energiebesparing en het verstrekken van de energiebespaarbox, Duurzaam Doen Dates, een netwerkontbijt voor ondernemers over MVO en informatieavonden over zonnepanelen georganiseerd. Ook is in Uden onder andere aandacht besteed aan de Nacht van de nacht, Earth Hour en Duurzame dinsdag. De eerste MVO prijs is uitgereikt in 2011, er zijn MVO excursies georganiseerd voor ondernemers, Uden is door het ministerie van VROM benoemd tot koploper op het gebied van openbare verlichting en winkeliers uit Uden hebben meegedaan aan de Energiebesparingsweken en er is een regionaal inkoop project geweest voor zonnepanelen voor eigen woningbezitters. Bij nieuwe gebouwen is overleg gevoerd over de duurzaamheidsambitie (Muzerijk, basisschool Raam, de Wijde Wereld) en Velmolen Buiten is ontwikkeld als duurzame wijk (excellent gebied). Er is een regionale

biomassacentrale in Odiliapeel, er is een aardgasvulpunt en er zijn een aantal elektrische oplaadpalen gerealiseerd. Middels project 'Je eigen Energiecoach' hebben woningeigenaren een aanbod gekregen voor een maatwerkadvies over energiebesparing en konden ze in gesprek met aannemers en installateurs op energiemarkten. Een aantal verenigingen is geadviseerd over plaatsen van zonnepanelen. De gemeente heeft de oprichting van een energiecoöperatie en stichting Fairtrade gestimuleerd en gefaciliteerd.

Kortom er is de afgelopen jaren al veel gedaan op het gebied van duurzaamheid. We hebben echter nog vele stappen te zetten op weg naar een toekomstbestendig Uden. Daarom is de volgende vraag gesteld: Welke (aanvullende) concrete stappen zijn nodig om een duurzaam Uden te bereiken, waarbij de gemeente wil aansluiten bij ontwikkelingen en projecten die in Uden (gaan) plaatsvinden en deze op een duurzame manier wil uitvoeren.

De duurzaamheidsagenda is er voor de Udense gemeenschap: de gemeente, inwoners en ondernemers vormt dus een gezamenlijke agenda. Samen willen we de doelen bereiken.

De duurzaamheidsagenda 2015–2020 geeft aan waar de Udense gemeenschap de komende jaren aan gaat werken. Op deze manier is het voor iedereen in Uden overzichtelijk wat hij/zij zelf bij kan dragen aan de doelen die we samen gesteld hebben op het gebied van duurzaamheid. De agenda is uiteraard niet "in beton gegoten" en bedoeld als richtsnoer voor de komende jaren.

1.2 Focus

Het werken aan een duurzame samenleving is een ambitieuze en brede opgave. Om tot vooruitgang te komen binnen het brede gebied van duurzaamheid, spitst de duurzaamheidsagenda 2015–2020 zich toe op een

aantal specifieke thema's, zonder daarbij overige ontwikkelingen uit het oog te verliezen. Deze thema's zijn bepaald door wat er in Uden leeft onder de burgers en ondernemers. Onder andere Udenaar de Toekomst en de G1000 hebben richting gegeven. Een van de ideeën van de energietoekomst en van de top 10 van de G1000 was: 'Uden 2035 energieneutraal. Dan afval ook zien als grondstof. Beter scheiden aan de bron (projecten bij scholen, sportverenigingen, gemeenschapshuizen en verzorgingstehuizen). Afval lokaal vermarkten, lagere kosten voor de inwoner'.

Daarnaast is gemeente Uden door ondernemers uitgenodigd om maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) door te voeren in de eigen bedrijfsvoering. Deze signalen uit de samenleving leiden ertoe dat de nadruk in de duurzaamheidsagenda ligt op de thema's energie, afval en MVO. Dit zijn de thema's waar de gemeente zich de komende jaren voornamelijk op gaat richten. Er is daarnaast ook ruimte voor initiatieven die zich op andere aspecten van duurzaamheid richten.

De principes van de circulaire economie vormen een uitgangspunt voor deze duurzaamheidsagenda. De circulaire economie is een economisch systeem waarin hergebruik centraal staat. Er is een biologische en een technische kringloop van grondstoffen en producten. Een product wordt aan het eind van zijn leven weer opgenomen in de natuur of een product of onderdelen ervan worden opnieuw gebruikt op een kwalitatief hoog niveau. Deze duurzaamheidsagenda moet bijdragen aan het bereiken van een circulaire economie. In alle drie de thema's waar de gemeente de nadruk op legt speelt de circulaire economie een rol.

Om de ambitie, koploper in duurzaamheid, te objectiveren, sluit de gemeente aan bij een erkende meetmethodiek op het gebied van

duurzaamheid, de 'Nationale monitor duurzame gemeenten' van Telos¹. Met het inzicht dat is opgedaan vanuit de Nationale monitor duurzame gemeenten gaat de gemeente extra aandacht besteden aan een aantal duurzaamheidsaspecten, waarop Uden minder goed scoort, maar waar de gemeente wel invloed op heeft. In hoofdstuk 2 wordt hier nader op ingegaan.

1.3 Proces

In het proces om te komen tot deze duurzaamheidsagenda heeft de gemeente de inwoners en ondernemers van Uden betrokken. Hierbij is het doel geweest om ideeën op te halen en vervolgens te komen tot concrete maatregelen die de komende jaren uitgevoerd worden. Daarnaast heeft de gemeente tijdens bijeenkomsten gekeken of de voorgestelde doelen draagvlak hebben onder de burgers en ondernemers van Uden.

Voor afval is de gemeente in aanloop naar de nota 'Koers Udens afval in beweging, 2015–2020' in gesprek gegaan met een klankbordgroep van inwoners, zijn er enquêtes onder inwoners uitgevoerd (door 700 inwoners ingevuld), zijn er ideeën door de werkgroep afval van de G1000 bedacht en is er gekeken naar ervaringen en resultaten van andere gemeenten. Daarna is de gemeente tijdens de open dag op de milieustraat op 7 juni 2015 in gesprek gegaan met burgers, organisaties, ondernemers en raadsleden om ideeën, informatie en initiatieven op het gebied van afval te vergaren.

Op 5 oktober 2015 is er in het Muzerijk een inspiratieavond gehouden voor Udense burgers met energie als thema. De gemeente heeft samen met burgers het doel en de maatregelen op het gebied van energie besproken. Daarnaast zijn er ideeën ingebracht over de manier waarop er meer bewustwording van het belang van energieneutraliteit kan ontstaan. Een

¹ Telos is een universitair kenniscentrum op het gebied van duurzame ontwikkeling, gelieerd aan de Universiteit van Tilburg.

aantal aanwezigen heeft zich opgegeven om de ideeën verder uit te werken.

Figuur 1: Uitleg over afval tijdens de open dag op de milieustraat

Op het gebied van MVO bestaat naast de samenwerking Maatschappelijke Ondernemers Veghel, Uden, Schijndel (MOVUS), de werkgroep duurzame bedrijventerreinen, waarin wordt samengewerkt met ondernemers en belangenorganisaties om met een aantal concrete ideeën op het gebied van MVO aan de slag te gaan. Dit proces heeft een nieuwe impuls gekregen in het kader van de duurzaamheidsagenda.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 is de score van Uden op de Nationale monitor duurzame gemeenten beschreven en aan de hand daarvan aan welke aspecten extra aandacht zal worden besteed in het overheidshandelen. In de hoofdstukken 3, 4 en 5 is voor respectievelijk afval, energie en maatschappelijk verantwoord ondernemen beschreven wat de doelen en voorgenomen maatregelen zijn voor de komende jaren. Hoofdstuk 6 gaat in op wat de gemeente gaat doen op het gebied van communicatie. Hoofdstuk 7 geeft een overzicht van alle doelen en maatregelen en gaat in op de planning en financiën.

2 Nationale monitor duurzame gemeenten

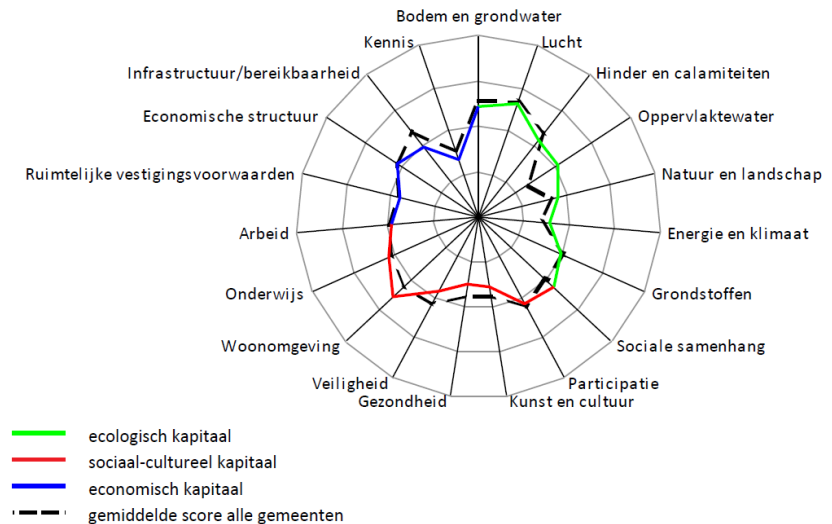
2.1 Methodiek

In de 'Nationale monitor duurzame gemeenten' van Telos wordt duurzaamheid over de hele breedte gemeten: het People, Planet, Profit perspectief. De opvatting van duurzame ontwikkeling is evenwichtige groei van het ecologische, sociaal-cultureel en economisch kapitaal. Deze typen kapitaal zijn opgedeeld in verschillende aspecten, waarbinnen aandacht aan duurzaamheid kan worden besteed. De scores voor de aspecten worden berekend op basis van statistiek, waardoor het de meest objectieve methode is. Om inzicht te krijgen in de score op ieder van de indicatoren heeft de gemeente de gedetailleerde data voor Uden opgevraagd. Aan de hand hiervan is inzichtelijk geworden wat de onderliggende indicatoren zijn en hoe Uden hierop scoort. Hieruit blijkt dat er een aantal indicatoren gebruikt worden, waar de gemeente weinig invloed op heeft, zoals het aantal aanwezige rijksmonumenten in Uden. Ook worden indicatoren gebruikt, waarvan de score nauw samenhangt met kenmerken als de grootte en de ligging van Uden.

In dit hoofdstuk is aangegeven hoe Uden scoort op de verschillende aspecten en is geanalyseerd waarop de gemeente nog meer invloed kan uitoefenen. In figuur 2 zijn de scores voor Uden weergegeven². Verdere toelichting over de methodiek is te vinden op www.telos.nl. In bijlage 1 is te zien welke aspecten Telos onderscheidt en welke indicatoren er worden gebruikt voor de scores.

² In deze meting zijn steeds de meest recente statistieken gebruikt voor iedere indicator. Hierdoor zijn de statistieken niet allemaal van hetzelfde jaar. Zo loopt het jaartal waaruit de statistieken komen uiteen van 2008 tot 2014.

Resultaten voorraden

Figuur 2: Score van Uden op de 'Nationale monitor duurzame gemeenten' in 2015 (bron: Telos). Hoe verder de lijn naar buiten ligt, hoe beter de score is.

2.2 Ecologisch kapitaal

Van de drie types kapitaal die Telos onderscheidt scoort Uden het best op het ecologisch kapitaal. Op het gebied van Natuur en landschap en Water zijn er goede scores voor bijna alle indicatoren. Voor de aspecten Bodem, Lucht en Hinder en calamiteiten zijn enkele indicatoren minder goed beoordeeld. Hetzelfde geldt voor de aspecten Energie en Afval en grondstoffen. Het ecologisch kapitaal is ook het type kapitaal waarbij de gemeente de meeste invloed kan uitoefenen op de scores voor de verschillende aspecten. Er zijn een aantal aspecten met minder goede scores, waar de gemeente invloed op kan uitoefenen, deze zijn hieronder beschreven.

De gemeente kan hoger inzetten op het verminderen van bepaalde emissies die onder het aspect Lucht vallen. Op de vermindering van uitstoot van Co2 zet de gemeente in door middel van de maatregelen voor energie (zie hoofdstuk 4). De andere emissies zouden met verkeerskundige maatregelen kunnen worden verminderd. Binnen het aspect Bodem scoort Uden minder goed op twee aspecten voor vermessing. Op het gebied van geluidhinder en -belasting kan de gemeente hogere eisen stellen. Aan de vermindering van geurhinder wordt gewerkt met een nieuwe geurverordening. Binnen het aspect Energie scoort Uden minder goed op de indicatoren windenergie en elektriciteitsverbruik van huishoudens. Hoe de gemeente het elektriciteitsverbruik van huishoudens gaat verminderen is in hoofdstuk 4 te lezen. In Uden leeft de voorkeur om in te zetten op ander typen van energieopwekking dan windenergie. Binnen het aspect Grondstoffen zijn er minder goede scores voor de hoeveelheid oud papier en karton en de hoeveelheid kunststof. In hoofdstuk 3 is te lezen hoe we hier op gaan inzetten.

2.3 Sociaal-cultureel kapitaal

Op het gebied van Maatschappelijke en Economische participatie scoort Uden goed. Bij de aspecten Woonomgeving en Onderwijs heeft de helft van de indicatoren een goede score. Binnen de aspecten Kunst en Cultuur, Gezondheid en Veiligheid zijn er meer minder goede dan goede scores. Het ziekenhuis en aanwezige musea zorgen voor een aantal van de goede scores.

Er zijn een aantal aspecten waarop Uden minder goed scoort en waar de gemeente wel invloed op heeft. Zo kan binnen het aspect Cultuur het aantal podiumkunsten wel enigszins worden gestimuleerd. Aan het verbeteren van de minder goede score voor onvoldoende bewegen, werkt de gemeente onder andere via het project Jongeren Op Gezond Gewicht (JOGG). Qua veiligheid kan de gemeente enkel op het gebied van verkeersveiligheid zelf meer inzetten. De gemeente kan extra inzetten op de verbetering van de

woonomgeving. Het wegwerken van het woningtekort doet de gemeente door middel van het woningbouwprogramma. Van de indicatoren met minder goede scores die vallen onder Onderwijs kan de gemeente alleen inzetten op het terugdringen van jeugdwerkloosheid.

2.4 Economisch kapitaal

Op het economisch kapitaal scoort Uden het minst goed. Voor bijna alle aspecten (Arbeid, Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden, Economische structuur en Kennis) zijn er overwegend minder goede scores. Op het aspect Infrastructuur en bereikbaarheid scoort Uden wel goed. Er is enkel een minder goede score voor de ontsluiting van treinstations, maar daar kan de gemeente weinig aan doen.

Op een aantal van de indicatoren waar Uden minder goed op scoort, heeft de gemeente wel invloed. Op het gebied van Arbeid kan de gemeente zich wel extra inzetten voor het tegengaan van ontgroening. Binnen het aspect economische structuur kan de gemeente indirect sturen op het aandeel van starters en het aantal banen in topsectoren. Binnen het aspect Kennis kan de gemeente meer inzetten op het verbeteren van de score voor creatieve industrie en high en medium tech werkgelegenheid.

2.5 Toepassing

Met de thema's energie en afval richt deze duurzaamheidsagenda zich voornamelijk op het versterken van aspecten binnen het ecologisch kapitaal. Dit betekent niet dat de gemeente het economische en sociaal-culturele kapitaal en de andere aspecten binnen het ecologische kapitaal negeert. Integendeel, de gemeente wil rekening houden met de aspecten die door de gemeente bij beleidsontwikkeling en -uitvoering te beïnvloeden zijn.

Met het inzicht dat is opgedaan vanuit de Nationale monitor duurzame gemeenten gaat de gemeente conform het Raadsbesluit d.d. 5 november

voortaan bij alle vormen van beleidsontwikkeling naast de specifieke thema's energie, afval en MVO, in ieder geval anticiperen op de volgende aspecten:

- Ecologisch kapitaal:
- Sociaal-cultureel kapitaal:
- Economisch kapitaal:

Zoals reeds aangegeven zal duurzaamheid een onderdeel worden van het dagelijks werk van de gemeente. In alle College- en Raadsvoorstellen zal in een afzonderlijke paragraaf worden toegelicht op welke manier in het voorstel met duurzaamheid rekening is gehouden. De volgende vragen dienen daarbij te worden beantwoord::

1. Er moet sprake zijn van het gelijktijdig verbeteren van het economische, ecologische en het sociaal-culturele kapitaal. Verbetering van het ene kapitaal mag niet ten koste gaan van één of beide andere kapitalen.
2. De ontwikkeling moet houdbaar zijn over generaties heen: er mag geen afwenteling in de tijd plaatsvinden.
3. De ontwikkeling moet ook houdbaar zijn op mondiaal niveau of, anders geformuleerd: er mag geen afwenteling in de ruimte plaatsvinden. Onze ontwikkeling mag niet ten koste gaan van die in andere gebieden en andere landen.

3 Afval

3.1 Doel

Het Rijk heeft aangegeven dat Nederland efficiënter moet omgaan met haar grondstoffen. Met andere woorden minder afval, meer hergebruik van producten of materiaal. Gemeenten hebben de opdracht meegekregen om meer afval gescheiden in te zamelen zodat het beschikbaar komt voor recycling. Het landelijk doel is dat een persoon in 2020 nog maar maximaal 100 kg restafval produceert.

Het bestuur van de gemeente Uden heeft in juni 2015 (nota Koers Udens afval in beweging, 2015–2020) aangegeven dat zij als ‘Koploper in duurzaamheid’ haar huishoudelijk restafval wil terugdringen van 228 kg per inwoner naar ten hoogste 75 kg per jaar in 2020. Daarnaast streeft de gemeente naar een hoogwaardige toepassing van het ingezameld gescheiden afval. Dit moet beide bijdragen aan een verlaging van de afvalstoffenheffing.

Ten hoogste 75 kg restafval per inwoner per jaar in 2020

Dit doel wil de gemeente bereiken door:

- Een betere afvalinzameling en –scheiding
- Hoogwaardiger hergebruik
- De communicatie over afval te verbeteren (zie hoofdstuk 6)

3.2 Waar staan we nu?

In Uden biedt elke inwoner gemiddeld ca. 228 kg restafval per jaar aan. Een nieuwe milieustraat is gebouwd en in gebruik genomen begin 2015 waarbij het voor de bewoners aantrekkelijker is gemaakt om afval te brengen door een aparte gratis afvalroute, een bordes waardoor mensen hun afval vanaf een prettiger hoogte in de container kunnen gooien. Een plattegrond op de website in de aan huis verspreide folder biedt de bewoner de gelegenheid

om minder te hoeven zoeken op de milieustraat naar de juiste container, maar ook om hun aanhanger of auto zo te laden dat zij sneller klaar kunnen zijn op de milieustraat. De nota ‘Koers Udens afval in beweging, 2015–2020’ gaat in op de voorzieningen die de gemeente kan bieden in de vorm van inzamelen, klike’s, wijkcontainers, milieustraat, etc. Door samenwerking tussen Peka Kroef, Attero en de BOVUS gemeenten staat er nu een regionale biomassa energiecentrale in Odiliapeel (zie figuur 3). Hier wordt groenafval uit de regio, na verkleining tot snippers, omgezet in stoom ter vervanging van aardgas.

Figuur 3: De regionale biomassa-energiecentrale in Odiliapeel

3.3 Maatregelen

Betere afvalinzameling en –scheiding

De gemeente wil het scheiden van afval verbeteren door in eerste instantie het aanbieden van de recyclebare stromen makkelijker te maken en het aanbieden van restafval minder te faciliteren. Om te ontdekken hoe de

gemeente dit in Uden het best kan doen, starten er 2 afvalproeven bij laagbouw (in delen van Melle en Hoeve) en 1 afvalproef bij hoogbouw, waarbij verschillende mogelijkheden van inzameling tegen elkaar worden afgezet, zoals het gebruik van kliko's, vaker inzamelen, meer seizoensgericht inzamelen.

De afvalproeven richten zich in eerste instantie op plastic, gft en papier en zullen bijna een jaar duren. Het inzamelen van plastic verpakkingsafval wordt in de afvalproeven uitgebreid met drankkartons en blik. In een vervolgfase komen de andere grondstoffen aan bod. Na een jaar evalueert de gemeente de proeven bij laagbouw en naar aanleiding hiervan voert de gemeente eventueel veranderingen in de afvalinzameling en -scheiding door. Waar mogelijk wordt bij de hoogbouw afvalproef direct gestart met maatregelen.

De gemeente wil afvalscheiding bij verenigingen verbeteren door te kijken of (groepen) burgers ideeën hierover vanuit de G1000 willen oppakken.

Hoogwaardiger hergebruik

Tijdens de open dag op de milieustraat werd bevestigd, dat er al veel initiatieven in Uden bestaan die producten hergebruiken (o.a. Solidariteitswerkplaats, Repaircafe, pimp je kleding). Niet ieder initiatief is even bekend en de initiatieven weten niet altijd van elkaars bestaan af. De gemeente wil de verschillende hergebruik-initiatieven vanwege de vele raakvlakken met elkaar in contact brengen, zodat ze elkaar kunnen ondersteunen of versterken, en hergebruik zo verankeren in Uden. Om het hergebruik zowel kwantitatief als kwalitatief te verbeteren gaat de gemeente onderzoeken of het hergebruiken van producten gestimuleerd kan worden door meer kringloopactiviteiten te faciliteren. Dit kan bijvoorbeeld een kringloopbedrijf zijn, waar producten worden gekocht en na eventueel een kleine reparatie of schoonmaak weer worden verkocht. Ook wil de gemeente afnemers van de 26 uitgaande stromen van de

milieustraat prikkelen tot een hoogwaardiger hergebruik. Hiernaast wil de gemeente het gebruiken van cradle to cradle en biobased producten actief ondersteunen.

4 Energie

4.1 Doel

Op het gebied van energie streeft de gemeente naar een energieneutraal Uden in 2035. Dat dit onderdeel van een van de topideeën van de G1000 was, geeft aan dat veel Udenaren achter deze doelstelling staan.

Uden is energieneutraal in 2035

De aspecten waarin energieneutraliteit te bereiken is, zijn de gebouwde omgeving, vervoer, voeding en overige productie. Voor de ambitie om energieneutraal te zijn in 2035 legt de gemeente het accent in eerste instantie op de gebouwde omgeving. Energieneutraliteit definieert de gemeente als volgt: Alle energie die in Uden wordt gebruikt voor de gebouwde omgeving, wordt ook in Uden opgewekt. Op het gebied van vervoer, voeding en overige productie streeft de gemeente ook naar energieneutraliteit, maar hiervoor is de gemeente ook sterk afhankelijk van andere partijen (buiten de gemeentegrenzen, bovenlokaal). Op de gebouwde omgeving heeft de gemeente en de Udense bevolking het meest direct invloed en daarom ligt hier de nadruk op, om op korte termijn tot resultaten te komen.

In 2014 gebruikte een gemiddeld huishouden in Uden ongeveer 3700 kWh electra en 1600 m³ gas (bron: Telos). Voor heel Uden was het verbruik in 2014 als volgt:

Verbruik 2014	Huishoudens	Zakelijk
Electra (mWh) ³	57	182
Gas (m ³)	20 miljoen	40 miljoen

³ 1 mWh = 1000 kWh

4.2 Waar staan we nu?

De gemeente Uden is al druk bezig met het verduurzamen van energie in de gebouwde omgeving. Er liggen bijvoorbeeld zonnepanelen op verschillende gemeentelijke gebouwen zoals de gemeentewerf en het MuzeRijk. De gemeente heeft daarnaast energiebesparende maatregelen opgesteld voor de gebouwen waarover zij de energierekening betaald. Deze zijn gekoppeld aan de onderhoudsplannen van de gebouwen. Velmolen Buiten is ontwikkeld als duurzame wijk (zie figuur 4). De groene stoom die in de regionale biomassa-energiecentrale wordt opgewekt, gaat via een pijpleiding naar de fabriek van Peka Kroef. De aardappelverwerker gebruikt de stoom in zijn productieproces. Ook is er een actieve energiecoöperatie in Uden, die zich inzet voor verduurzaming van energie en energiebesparing. Op het fietspad in de Rechtestraat is door de zon oplaadbare verlichting toegepast in het afval, waardoor lantaarnpalen niet meer nodig zijn.

Figuur 4: Energiezuinige woningen in Velmolen Buiten

In het bereiken van energieneutraliteit is Area een belangrijke partner voor de gemeente. Area heeft de ambitie om van 2015 tot 2019 de Co2 uitstoot te reduceren, door het totale woningbezit te verduurzamen en de vooruitgang te monitoren. Om dit te bereiken hanteert Area een basiskwaliteit plan voor het isoleren van woningen. Jaarlijks voert Area twee pilotprojecten uit waarin de lat hoger wordt gelegd dan het basiskwaliteit plan. Bij alle renovatieprojecten onderzoekt Area de mogelijkheden om extra te investeren in energetische maatregelen en te sturen in bewonersgedrag. Bij mutaties onderzoekt Area de mogelijkheden om in lege woningen snel geplande energiebesparende maatregelen uit te voeren. In al deze projecten werkt Area vraaggestuurd en ondersteunt het bewonersinitiatieven. In dezelfde periode wil Area de woonlasten verlagen door met onderhoudsingrepen aan de woningen, gemiddeld energielabel B te bereiken. Daarnaast gaat Area bij nieuwbouw standaard voor energieneutraliteit en bij toekomstige renovatieprojecten wordt minimaal een deel van het project energieneutraal uitgevoerd.

Naast de aandacht voor het energieneutraal maken van de gebouwde omgeving, wil de gemeente ook duurzame mobiliteit stimuleren. De gemeente wil voorzien in voldoende oplaadpunten voor elektrische auto's en fietsen. Er staan in Uden vier elektrische laadpalen voor auto's in de openbare ruimte. In het nieuwe Promenadegebouw staan ook nog vier oplaadpunten op het parkeerdek. Voor elektrische fietsen zijn er particulier enkele oplaadpunten.

4.3 Maatregelen

Om in 2035 energieneutraal te zijn, moet er nog veel energie gereduceerd worden. Daarnaast helpt het als er groene energie wordt opgewekt in Uden. Met een realistische blik is een maatregelenpakket samengesteld, om in 2025 een eerste stap te hebben gezet naar energieneutraliteit. Dan zou tenminste 50 % van de gebouwde omgeving energieneutraal moeten zijn. In de looptijd van de duurzaamheidsagenda 2015–2020 zal er alles aan

gedaan worden om zoveel als mogelijk aan het hiervoor omschreven doel bij te dragen. De gemeente wil hiervoor samenwerken met partners zoals de energiecoöperatie, ondernemers, burgerinitiatieven en Area wonen. Als al de maatregelen zijn doorgevoerd, blijft er nog een grote hoeveelheid energie over die opgewekt en gereduceerd moet worden om in 2035 echt energieneutraal te zijn. Voor de periode van 2025 tot 2035 zijn nog geen maatregelen benoemd. Op deze manier blijft de gemeente flexibel en kan de gemeente inspelen op nieuwe ontwikkelingen, die op een andere manier aan energieneutraliteit bijdragen.

De maatregelen, die opgepakt worden om tenminste 50 % energieneutraliteit in 2025 te bereiken, zijn:

- *Reductie van het gebruik van electra (zakelijk tenminste 20%) en gas (huishoudens tenminste 50%, zakelijk tenminste 20%)*

Er kan veel energie gereduceerd worden door minder gebruik te maken van electra en gas. Deze verlaging van energielasten kan door technische hulpmiddelen worden gestimuleerd. De gemeente wil mensen ervan bewust maken dat het energiegebruik verminderen van belang is (zie hoofdstuk 6).

- *Tenminste 75% van de eengezinswoningen gebruikt energie die is opgewekt door middel van zonnepanelen en tenminste 60% van de eengezinswoningen heeft een zonneboiler.*

In het energieneutraal maken van bestaande woningen en bedrijven ligt de grootste uitdaging. De gemeente gaat de Brabantse deal Nul op de Meter ondertekenen om hier een grote stap in te maken. Uit onderzoek blijkt dat Uden in de top tien staat van de lijst met gemeenten met de meeste woningen met gunstige condities voor een aanpak op korte termijn. Door de nu gefragmenteerde aanpak en kennis van energieneutrale woningen in Noord-Brabant te bundelen, ontstaat door middel van innovatie en een transitie van het bouwproces een onweerstaanbaar aanbod voor de klant, vastgoedbeleggers en woningcorporaties, etc. Ook particuliere

vastgoedeigenaren en woningcorporaties kunnen van dit aanbod gebruik maken. Na het tekenen van de deal begint de gemeente met ten minste één project voor Nul op de Meter woningen in de periode tot en met 2017, waarbij gebruik gemaakt kan worden van kennis en ondersteuning vanuit de deal. Mensen kunnen bijvoorbeeld gebruik maken van energie die wordt opgewekt door zonnepanelen op het dak van de eigen woning of door zonnepanelen die elders staan. De gemeente werkt samen met bijvoorbeeld 't Huis Warm om de bestaande bouw energieneutraal te maken.

- *Alle nieuwbouw is energieneutraal*

Vanwege EU regelgeving moet nieuwbouw vanaf 2020 energieneutraal zijn. Vanaf 2016 gaat de gemeente bij projecten altijd het gesprek aan met de ontwikkelaar om het streven naar duurzaamheid te laten blijken. Daarnaast gaat de gemeente vanaf 2016 bij projecten waar de gemeente grondpositie heeft, de randvoorwaarden bij de aanbesteding in het algemeen richten op de realisatie van energieneutrale woningen.

- *Openbare verlichting is energiezuinig*

Qua energiebesparing bij openbare verlichting sluit de gemeente aan bij de doelstellingen van het energieakkoord (20% besparing in 2020 en 50% in 2030, t.o.v. 2013). De gemeente vervangt alle openbare verlichting, wanneer deze aan vervanging toe is, door energiezuinige verlichting (led). De gemeente is bezig met het opstellen van een nieuw beleidsplan openbare verlichting, waarin wordt onderzocht of verlichting vervroegd kan worden vervangen. Waar mogelijk werkt de gemeente met dimbare of dynamische verlichting. Daarnaast wil de gemeente onderzoeken welke nieuwe concepten kunnen worden ingezet om minder openbare verlichting nodig te hebben, zoals lichtgevend of reflecterende belijning. Daarnaast kunnen andere ondergronden mogelijk worden gebruikt om invloed uit te oefenen op de reflectie van verlichting

- *Scholen en sportaccommodaties zijn energieneutraal (100% van het gemeentelijk eigendom, 75% van de overige gebouwen)*

Voor het energieneutraal maken van maatschappelijke gebouwen waar de gemeente eigenaar van is, neemt de gemeente zelf maatregelen. In de onderhoudsplannen van de gebouwen is al voor een deel rekening gehouden met energiebesparende maatregelen. Om 100% van het gemeentelijk eigendom energieneutraal te maken, moeten er aanvullende maatregelen worden genomen, waar extra geld voor beschikbaar moet worden gemaakt.

Waar de gemeente geen eigenaar is, gaat de gemeente de eigenaren stimuleren om maatregelen te nemen. In sommige gevallen kan er snel winst worden geboekt door eerst energiebesparende aanpassingen te doen. Door middel van zonnepanelen, isolatie en andere toepassingen kan energieneutraliteit worden bereikt.

- *Door grootschalige energieprojecten wordt tenminste 22 MWh opgewekt in Uden (door bijv. zonneparken, biovergisting, biomassa)*

Voor de braakliggende gronden op Hoogveld Zuid is de gemeente bezig met een onderzoek naar de haalbaarheid van grootschalige energieopwekking. Het kan hierbij gaan om zonnepanelen of bijvoorbeeld biomassa. Mogelijkheden voor biovergisting en wijkverwarming door middel van biomassa worden onderzocht. Tijdens de G1000 en de inspiratieavond is geopperd om te onderzoeken of geluidswallen kunnen worden gebruikt om energie op te wekken door middel van zonnepanelen.

Figuur 5: Zonnepanelen op het dak van een bedrijf in het centrum van Uden

- *Tenminste 20% van het energieverbruik van bedrijven door zonnepanelen*

De gemeente gaat ondernemers stimuleren om energie te reduceren en om zonnepanelen te plaatsen via het MVO traject. Dit kan in het kader van de werkgroep duurzame bedrijventerreinen (zie paragraaf 5.3) door ondernemers te informeren over verdienmodellen en een businesscase. Daarnaast gaat de gemeente een pilot starten, waarbij er zonnepanelen op het dak van een bedrijf worden geplaatst.

Duurzame mobiliteit stimuleren

De gemeente gaat het aantal oplaadpunten voor elektrische auto's in 2015 en 2016 uitbreiden om mensen die Uden met een elektrische auto bezoeken een mogelijkheid te bieden om hun auto op te laden. De

gemeente onderzoekt de mogelijkheden voor particulieren om in de openbare ruimte een autolaadpaal voor eigen gebruik te laten plaatsen.

5 Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO)

5.1 Doel

In het bereiken van een duurzame samenleving kunnen bedrijven en ondernemers een grote rol spelen. Steeds meer ondernemers pakken deze verantwoordelijkheid op vanuit verschillende motieven; zorg voor hun leefomgeving, maatschappelijke verantwoordelijkheid, continuïteit voor hun onderneming of gewoon omdat het innovatief, leerzaam en leuk is. Toch is nog lang niet iedere ondernemer bezig met maatschappelijk verantwoord ondernemen. De gemeente wil de bewustwording van het belang van MVO nog meer stimuleren.

Udense ondernemers bewust maken van het belang van MVO

Dit wil de gemeente doen op twee manieren. Ten eerste door actief in samenspraak met ondernemers MVO uit te dragen. Daarnaast door zelf te participeren en MVO in de eigen bedrijfsvoering verder door te voeren.

5.2 Waar staan we nu?

De gemeente is de laatste jaren bezig geweest met het invoeren van MVO in de eigen bedrijfsvoering. Het eigen wagenpark bevat inmiddels een elektrische veegwagen (zie figuur 7), twee elektrische auto's en veertien auto's die rijden op klimaatneutraal aardgas. Er liggen zonnepanelen op de gemeentewerf (zie figuur 6), het Muzerijk, Balans en de nieuwe Pit. Er is een rijstijltraining over het nieuwe rijden georganiseerd voor medewerkers van de gemeente en het Human Resource Management beleid is vernieuwd. In het gemeentehuis is aanwezigheidsdetectie voor de lampen aangebracht en de vloerbedekking in het gemeentehuis is vervangen door cradle to cradle vloertegels.

De gemeente streeft al naar 100% duurzaam inkopen van de gemeentelijke goederen en diensten (b.v. schone/energiezuinige motoren, duurzame

verwerking van het afval, inpassen van social return). Hierbij worden de landelijke overeen gekomen criteria en voorwaarden van Maatschappelijk Verantwoord Inkopen gevolgd (PIANOo). Bij de inkoopstrategie wordt standaard gemotiveerd hoe er rekening is gehouden met duurzaamheid. De gemeente verplicht of stimuleert bij het verstrekken van inkoopopdrachten de opdrachtnemer om social return in te passen en zo kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt te betrekken zoals langdurig werklozen, gedeeltelijk arbeidsgeschikten en arbeidsgehandicapten. Daarnaast weert de gemeente Uden leveringen, die onder onaanvaardbare arbeidsomstandigheden (zoals kinderarbeid, dwangarbeid, discriminatie van werknemers, niet-betaling van leefbaar loon) tot stand komen of zijn gekomen.

Figuur 6: Zonnepanelen op de gemeentewerf

In de samenwerking Maatschappelijke Ondernemers Veghel, Uden, Schijndel (MOVUS) werkt de gemeente samen met 10 ondernemers uit de regio aan de vertaling en promotie van de negen MVO principes naar de

eigen ondernemingen. De participerende ondernemers inspireren elkaar met best practices op de verschillende MVO thema's (zie paragraaf 5.3).

Figuur 7: De elektrische veegwagen van de gemeente Uden

5.3 Maatregelen

MVO uitdragen naar de ondernemers in Uden

De gemeente is al een tijd bezig om MVO onder de aandacht van bedrijven te brengen. In samenwerking met de ondernemersverenigingen binnen ReVUS zijn ondernemers de afgelopen jaren voorgelicht over de kansen die MVO voor hun bedrijf kan bieden. Voor de komende jaren richt de gemeente zich binnen MVO op de aspecten energie, afval en people. Deze thema's zijn in samenspraak met vertegenwoordigers van ondernemersvereniging UOV-de Kring, SBBU en enkele ondernemers benoemd. Voor ieder van deze drie aspecten bestaat er al een werkgroep,

die aan de slag is met het uitwerken van deze thema's. De gemeente wil deze werkgroep duurzame bedrijventerreinen vergroten door een aantal ondernemers toe te voegen die al bezig zijn met MVO. Vanuit deze groep zal een aantal concrete projecten worden opgezet.

Verdere integratie van MVO in de gemeentelijke bedrijfsvoering

De gemeente hanteert de landelijke methodiek MVO-Wijzer om MVO verder te ontwikkelen binnen de organisatie. Binnen deze methodiek zijn er negen MVO- thema's namelijk;

- gedragscode (interne eisen),
- wet- en regelgeving (externe eisen),
- goed bestuur,
- personeelsbeleid,
- klantenbeleid,
- omgevingsbeleid,
- ketenbeleid,
- milieubeleid en
- communicatie.

Voor elk thema zijn normen opgesteld (zie Bijlage 2). De gemeente wil aan al deze normen voldoen en doet er op een aantal punten nog een schep bovenop. Zo wil de gemeente bijvoorbeeld een systeem hebben van kwaliteitszorg en risicomanagement op het terrein van wet- en regelgeving, door interne scholing van medewerkers en het inzichtelijk maken van het privacybeschermingsvraagstuk. Medewerkers van de gemeente gaan functioneren als 'verbinders' voor de G1000 om medewerkers meer te betrekken bij de Udense gemeenschap. De 'verbinders' moeten zorgen voor een effectievere samenwerking tussen burgers en burgerinitiatieven, gemeenteraad en gemeenteamttenaren.

De gemeente stelt het doel dat in 2020 tenminste 25% van de gebruikte materialen cradle to cradle of biobased is. Deze materialen zijn

waarschijnlijk duurder, maar ook duurzamer. De afvalinzameling bij de gemeentekantoren en de gemeentewerf wordt heringericht om uiteindelijk in 2020 nog maar 10% van het restafval te hebben.

Er worden zonnepanelen op het dak van het gemeentehuis geplaatst en de energie die gemeente Uden gebruikt wordt vergroend, om uiteindelijk in 2035 als gemeentelijke organisatie ook energieneutraal te zijn. Daarnaast heeft de gemeente de intentie om in de komende drie jaar 10 voertuigen van het eigen wagenpark te vervangen door elektrische/hybride voertuigen.

Hoe de gemeente de normen en de extra ambitie wil bereiken wordt uitgewerkt in een uitvoeringsplan, waarmee de gemeente MVO vanaf 2016 een structurele plaats geeft in de bedrijfsvoering. Op deze manier zal de gemeente op een maatschappelijk verantwoorde manier opereren.

6 Communicatie

6.1 Doel

Door middel van interne en externe communicatie is er nog veel te winnen in de bewustwording in Uden dat duurzaamheid van belang is. Tijdens het proces om te komen tot de duurzaamheidsagenda is dit voor zowel het thema afval als het thema energie naar voren gekomen.

Udense inwoners geven aan dat mensen onder andere gestimuleerd kunnen worden tot een betere afvalscheiding als ze meer weten over wat er met de verschillende soorten afval gebeurt na inzameling. Zowel voor de noodzaak om afval te scheiden of te hergebruiken als over hoe dit te doen, is er meer bewustwording nodig bij Udenaren.

Om energieneutraliteit te bereiken moeten er bij een groot deel van de Udense woningen aanpassingen worden gedaan. Hier zijn voor een deel de bewoners zelf verantwoordelijk voor. Om ervoor te zorgen dat meer mensen zich bezig gaan houden met het verduurzamen van energie, zal de kring van mensen in Uden die met duurzame energie bezig zijn, moeten groeien. Bewustwording van het belang van energieneutraliteit zal door middel van communicatie gecreëerd worden.

Bewustwording creëren over het belang van duurzaamheid

6.2 Waar staan we nu?

In het kader van het Integraal duurzaamheidsbeleidsplan 'Doe het duurzaam', waar in de periode van 2009 tot 2014 is gewerkt, heeft de gemeente gecommuniceerd over duurzaamheid volgens een daarvoor opgezet communicatieplan. De doelstelling hierin was 'Van duurzaam denken naar duurzaam doen' en het accent lag op de gemeentelijke voorbeeldfunctie en een positieve beeldvorming rond duurzaamheid.

Naar aanleiding van het communicatieplan staat de gemeente Uden op informatiemarkten zoals 24uur Uden, Ekoplazaloop, Uden doet duurzaam met onder andere informatie over afvalscheiding en worden landelijke campagnes zoals van Wecycle (elektrische apparaten) of Glas-in-Bakkie ook in Uden uitgerold. Voor energie zijn er energiemarkten, Duurzaam Doen Dates en informatieavonden over zonnepanelen georganiseerd. Om duurzaamheid beter onder de aandacht te brengen, is er een start gemaakt tijdens de open dag op de milieustraat, de inspiratieavond energie en de recent gehouden duurzaamheidsmarkt in het centrum van Uden. Informatie over afvalinzameling heeft een prominente plek op de website van de gemeente Uden. Informatie over energie wordt daaraan toegevoegd.

6.3 Maatregelen

Communicatiecampagne voor duurzaamheid beginnen

Door middel van een communicatiecampagne over duurzaamheid wil de gemeente bewustwording creëren. In deze campagne kom het belang van afvalscheiding, hergebruik en energieneutraliteit naar voren. Ook wil de gemeente op deze manier duurzame (hergebruik-)initiatieven in Uden onder de aandacht brengen bij inwoners. Tijdens de inspiratieavond over energie zijn er een aantal ideeën naar voren gekomen om op een nieuwe manier te communiceren over duurzaamheid. We sluiten hierbij aan bij bestaande initiatieven, onder andere het magazine vanuit de G1000.

Andere onderdelen uit de communicatiecampagne zijn

- Alle informatie over duurzaamheid is digitaal vindbaar
Een van de ideeën op de inspiratieavond energie was, vanuit de gedachte meten is weten, dat informatie over duurzaamheid centraal in Uden weergegeven kan worden, waarbij het verbruik en de progressie in Uden zichtbaar zijn. De gemeente wil hiervoor een digitale plek creëren waar informatie over energie, afval en MVO te vinden is. De financiële voordelen van duurzame energie krijgen

hierin ook een plek. Op deze manier wil de gemeente bijvoorbeeld de bekendheid van de landelijke energie bespaar regeling vergroten.

- Door middel van educatie bewustwording van duurzaamheid creëren

De gemeente wil in contact treden met scholen om zich specifiek te richten op het bewust maken van de jeugd van het belang van duurzaamheid. Hiervoor gaat de gemeente samenwerking zoeken met onder andere de bibliotheek, de G1000, de energiecoöperatie, stichting C, Uden doet duurzaam en Stichting C. Het Klikkies-spel (zie figuur 9) is onder andere ontwikkeld om kinderen te enthousiasmeren hun afval te scheiden. Kinderen moeten kiezen in welke klike de verschillende afvalproducten horen. Er zou een soort energiewedstrijd op basisscholen en middelbare scholen kunnen worden georganiseerd. Ook wil de gemeente lespakketten over duurzaamheid op middelbare scholen invoeren.

Op dit moment wordt gewerkt aan een vernieuwd communicatieplan voor duurzaamheid om aan te sluiten bij deze duurzaamheidsagenda.

Figuur 8: Het Klikkies spel dat is ontwikkeld om kinderen bewust te maken van de noodzaak om afval te scheiden.

7 Agenda 2016–2020

In dit hoofdstuk zijn voor ieder doel maatregelen opgesomd. Voor iedere maatregel is aangegeven in welke jaren de maatregel uitgevoerd dient te zijn. Dit is afhankelijk van beschikbaar en benodigd budget. Daarnaast is

aangegeven welke maatregelen tot 2020 nieuwe kosten met zich meebrengen en welke al gedekt zijn.

7.1 Algemeen

Doel	Nr.	Maatregel	Jaar	Kosten	Dekking geregeld
Ondersteunen en faciliteren van duurzame initiatieven uit de Udense samenleving	1.	Budget vrijmaken voor ondersteuning van duurzame burgerinitiatieven. Om bijvoorbeeld ideeën voor energie uit te werken.	2017–2020	€15.000,– Structureel	Nee
	2.	Faciliteren van een duurzaamheidsbroedplaats voor (ambachtelijke)startups, zoals kringloopactiviteiten.	2017–2020	€2.000,– Structureel	Nee
Duurzaamheid nadrukkelijker een plek geven in al het werk van de gemeente	3.	Een kopje ‘duurzaamheid’ opnemen in de standaardopzet voor collegeadviezen en raadsvoorstellen.	2015	–	–
	4.	Bij beleidsontwikkeling wordt er extra aandacht besteed aan de duurzaamheidsaspecten, waar Uden tot nu toe nog minder goed op scoort, maar waar de gemeente bij beleidsontwikkeling en –uitvoering wel invloed op kan uitoefenen.	2015–2020	–	–

7.2 Afval

Doel	Nr.	Maatregel	Jaar	Kosten	Dekking geregeld
Betere afvalinzameling en –scheiding	5.	Afvalproeven laagbouw uitvoeren. Proeven evalueren naar aanleiding hiervan eventueel veranderingen in de afvalinzameling en –scheiding doorvoeren.	2015–2016	–	Afvalexploitatie en –investeringskrediet
	6.	Afvalproef hoogbouw uitvoeren. Waar mogelijk direct maatregelen nemen.	2016	–	Afvalexploitatie en –investeringskrediet

Hoogwaardiger hergebruik	7.	Hergebruik-initiatieven met elkaar in contact brengen.	2016	-	-
	8.	Onderzoeken of het hergebruiken van producten gestimuleerd kan worden door bijvoorbeeld meer kringloopactiviteiten te faciliteren, of door afnemers van de uitgaande stromen van de milieustraat prikkelen tot een hoogwaardiger hergebruik.	2016	€1.000,- in totaal	Voorziening duurzaamheid
	9.	Het gebruik van cradle to cradle en biobased producten actief ondersteunen.	2016	€1.000,- in totaal	Voorziening duurzaamheid

7.3 Energie

Doel	Nr.	Maatregel	Jaar	Kosten	Dekking geregeld
Reductie van het gebruik van electra (zakelijk tenminste 20%) en gas (huishoudens tenminste 50%, zakelijk tenminste 20%)	10.	Bewustwording creëren bij mensen dat verminderen van het gebruik van energie van belang is. Door middel van communicatieve maatregelen.	2016-2025	-	-
Tenminste 75% van de eengezinswoningen gebruikt energie die is opgewekt door middel van zonnepanelen en tenminste 60% van de eengezinswoningen heeft een zonneboiler.	11.	Ondertekenen Brabantse deal Nul op de Meter om gebruik te kunnen maken van kennis en ondersteuning in het energieneutraal maken van de bestaande woningvoorraad.	2016-2025	€10.000,- (vanaf 2017 structureel)	In 2016 uit voorziening duurzaamheid, daarna nog geen dekking
	12.	Een project opstarten, waarmee wordt toegewerkt naar een pilot Nul op de Meter. Samenwerking opzoeken met relevante partijen (woningbouwcorporatie, bouwers, financiers, netbeheerder, energiecoöperatie) om tot een locatie te komen.	2016-2017	€9.000,- in totaal	Voorziening duurzaamheid
	13.	Door samenwerking met partijen via Brabantse deal Nul op de Meter zorgen voor voldoende aanbod voor Udenaren qua energiebesparende aanpassingen aan woningen, zoals een kant en klare woningschil met zonnepanelen.	2017-2025	Binnen uren bestaande formatie	-

Alle nieuwbouw is energieneutraal	14.	Vanaf 2016 bij projecten altijd het gesprek aangaan met de ontwikkelaar om het streven naar duurzaamheid te laten blijken. Bij projecten waar de gemeente grondpositie heeft zullen de randvoorwaarden bij de aanbesteding in het algemeen gericht zijn op de realisatie van energieneutrale woningen.	2016-2020	-	-
Openbare verlichting is energiezuinig	15.	Openbare verlichting, wanneer deze aan vervanging toe is, voor energiezuinige verlichting (led) vervangen. Bij het opstellen van het nieuwe beleidsplan openbare verlichting wordt onderzocht of openbare verlichting (door middel van andere financiering) vervroegd kan worden vervangen.	2015-2025	PM	Fonds openbare verlichting
	16.	Onderzoeken op welke manier andere ondergronden en belijning kunnen worden gebruikt om invloed uit te oefenen op de reflectie van verlichting.	2016-2025	Binnen uren bestaande formatie	-
Scholen en sportaccommodaties zijn energieneutraal (100% van het gemeentelijk eigendom, 75% van de overige gebouwen)	17.	Waar het gemeentelijk vastgoed betreft, zelf maatregelen nemen om accommodaties energiezuinig te maken. In de onderhoudsplannen van de gebouwen is al voor een deel rekening gehouden met energiebesparende maatregelen.	2016-2025	PM	Nee
	18.	Waar de gemeente geen eigenaar is, de eigenaren stimuleren om maatregelen te nemen.	2016-2025	€20.000,- in totaal	Reserve toepassing zonnepanelen (7019)
Door grootschalige energieprojecten wordt tenminste 22 mWh opgewekt in Uden (door bijv. zonneparken, biovergisting, biomassa)	19.	De gemeente voert een onderzoek uit naar de haalbaarheid van grootschalige energieopwekking op de braakliggende gronden in Hoogveld Zuid.	2015	Binnen uren bestaande formatie	-
	20.	Wanneer grootschalige energieopwekking haalbaar blijkt te zijn op Hoogveld Zuid, zal het project uitgevoerd moeten worden. Hiervoor moeten partijen gezocht worden om mee samen te werken.	2016-2025	Binnen uren bestaande formatie	-

	21.	Op zoek gaan naar andere locaties voor grootschalige energieprojecten. Hierbij ook kijken naar geluidswallen. Mogelijkheden voor biovergisting en wijkverwarming door middel van biomassa onderzoeken.	2016-2025	Binnen uren bestaande formatie	-
Tenminste 20% van het energieverbruik van bedrijven door zonnepanelen	22.	Ondernemers stimuleren om zonnepanelen te plaatsen door ondernemers in het kader van duurzame bedrijventerreinen te informeren over verdienmodellen en een businesscase	2016-2025	Binnen uren bestaande formatie	-
	23.	Een pilot starten, waarbij er zonnepanelen op het dak van een bedrijf worden geplaatst.	2016	Binnen uren bestaande formatie	-
Duurzame mobiliteit stimuleren	24.	Meer oplaadpunten realiseren voor elektrische auto's en fietsen voor bezoekers van Uden.	2015-2016	€49.000,- in totaal	Voorziening duurzaamheid
	25.	Onderzoeken of er mogelijkheden zijn voor particulieren om in de openbare ruimte een laadpaal voor eigen gebruik te laten plaatsen.	2015-2016	€3.000,- in totaal	Voorziening duurzaamheid

7.4 MVO

Doel	Nr.	Maatregel	Jaar	Kosten	Dekking geregeld
Verdere integratie van MVO in de gemeentelijke bedrijfsvoering	26.	Uitvoeringsplan opstellen voor een verdere integratie van MVO in de gemeentelijke bedrijfsvoering. Plan uitvoeren en intern communiceren.	2016-2020	€4.000,- in totaal	Voorziening duurzaamheid
	27.	Interne scholing van medewerkers over wet- en regelgeving en het privacybeschermingsvraagstuk inzichtelijk maken.	2016-2020	Binnen uren bestaande formatie	-
	28.	Medewerkers van de gemeente gaan functioneren als verbindingsofficieren voor de G1000 om medewerkers meer te betrekken bij de Udense gemeenschap.	2016-2020	-	-
Duurzamer inkopen	29.	Overstappen op het gebruik van cradle to cradle en biobased producten, zodat in 2020 25% van de gebruikte materialen cradle to cradle of	2016-2020	PM	Nee

		biobased is.			
In 2020 heeft de gemeente Uden slechts 10% restafval.	30.	De afvalinzameling bij de gemeentekantoren en de gemeentewerf herinrichten.	2016-2020	PM	Nee
Gemeente Uden is energieneutraal in 2035.	31.	Zonnepanelen plaatsen op dak gemeentehuis en hier SDE subsidie voor aanvragen.	2016	€220.000,- in totaal	Zonnepanelen gemeentehuis (FCL 79900223)
	32.	De energie, die gemeente Uden gebruikt, vergroenen.	2016-2020	€25.000,- (vanaf 2017 structureel)	In 2016 uit voorziening duurzaamheid, daarna nog geen dekking
	33.	10 voertuigen van het eigen wagenpark vervangen door elektrische/hybride voertuigen.	2016-2018	€75.000,- in totaal	Verduurzamen wagenpark (FCL 79900226)
MVO uitdragen naar de ondernemers in Uden	34.	Werkgroep duurzame bedrijventerreinen uitbreiden en MVO-thema's energie, afval en people uitwerken.	2015-2020	Binnen uren bestaande formatie	-
	35.	Projecten opzetten gericht op duurzame bedrijventerreinen.	2017-2020	€10.000,- Structureel	Nee

7.5 Communicatie

Doel	Nr.	Maatregel	Jaar	Kosten	Dekking geregeld
Udenaren bewuster maken van het belang van duurzaamheid.	36.	Communicatiecampagne voor duurzaamheid beginnen. Onderdeel hiervan is dat alle informatie over duurzaamheid digitaal vindbaar is. Daarnaast in contact treden met scholen om de jeugd bewust te maken van het belang van duurzaamheid en lespakketten over duurzaamheid beschikbaar stellen.	2017-2020	€20.000,- Structureel Binnen uren bestaande formatie	Nee

7.6 Financiën

Het leggen van zonnepanelen op het gemeentehuis (FCL 79900223), het verduurzamen van het wagenpark (FCL 79900226) en het stimuleren van eigenaren van scholen en sportaccommodaties om de gebouwen energieneutraal te maken (7019), past binnen de begroting. Een aantal maatregelen brengt geen kosten met zich mee of worden binnen de uren van de bestaande formatie uitgevoerd.

Er is nog een budget beschikbaar uit de voorziening duurzaamheid (7025) van circa €102.000,-. Uit de voorziening duurzaamheid is in 2015 nog €52.000,- nodig en in 2016 €50.000,-.

De maatregelen brengen voor de jaren 2017–2020 circa €82.000,- aan structurele kosten met zich mee. Hiervoor zullen offertes worden ingediend in de begrotingscyclus. Voor de overige maatregelen die kosten met zich meebrengen, is aangegeven of deze al zijn gedekt. Zo niet dan wordt er te zijner tijd een offerte ingediend.. Daarbij zal zoveel als mogelijk worden aangegeven wat het exploitatieve effect van de investering is.

Bijlage 1 Aspecten en indicatoren Nationale monitor duurzame gemeenten

Ecologisch kapitaal

Bodem

- Bodemsanering
- Vermesting – stikstof
- Vermesting – fosfaat

Lucht

- Emissie CO2
- Emissie stikstofoxiden
- Emissie fijn stof
- Emissie NMVOS
- GCN NMVOS
- GCN fijn stof
- GCN stikstofoxiden

Hinder en calamiteiten

- Geluidhinder
- Aardbevingen
- Geurhinder
- Lichtbelasting
- Geluidbelasting
- Risico transport
- Risico contour
- Overstromingen

Water

- Chemische toestand
- Ecologische toestand
- Emissies oppervlaktewater – N
- Emissies oppervlaktewater – P
- Gemengde riolering
- Drinkwaterkwaliteit

Natuur en landschap

- Tevredenheid groen in de buurt
- Aandeel bos en natuurlijk terrein
- Afstand tot openbaar groen
- Aandeel recreatief water
- Soortenrijkdom totaal
- Soortenrijkdom rode lijst

Energie

- Zonnestroom
- Windenergie
- Elektriciteitsverbruik huishoudens
- Gasverbruik huishoudens

Afval en grondstoffen

- Huishoudelijk restafval
- GFT afval
- Oud papier en karton
- Verpakkingsglas
- Kunststof

Sociaal-cultureel kapitaal

Maatschappelijke participatie

- Sociale cohesie
- Vrijwilligers
- Mantelzorg
- Opkomstpercentage gemeenteraadsverkiezingen
- Opkomstpercentage landelijke verkiezingen

Economische participatie

- Langdurige werkloosheid
- Bijstand
- Besteedbaar inkomen
- Vermogen huishoudens
- Arme huishoudens

Kunst en cultuur

- Rijksmonumenten
- Podiumkunsten
- Gemeentemonumenten
- Musea
- Beschermde stads- en dorpsgezichten

Gezondheid

- Chronisch zieken
- Beoordeling eigen gezondheid
- Levensverwachting
- Riskant gedrag
- Onvoldoende bewegen
- Huisartsen
- Afstand ziekenhuis
- Kwaliteit ziekenhuizen
- Verwarde personen

Veiligheid

- Vandalisme
- Gewelddelicten
- Onveiligheidsgevoel
- Jeugdcriminaliteit
- Verkeersonveiligheid
- Vermogensdelicten

Woonomgeving

- Tevredenheid woonomgeving

- Tevredenheid winkels
- WOZ waarde
- Afstand supermarkt
- Woningtekort
- Bevolkingsontwikkeling
- Verhuissaldo

Onderwijs

- Jeugdwerkloosheid
- Aanbod basisscholen
- Voortijdig schoolverlaters
- Aanbod voortgezet onderwijs
- Onvertraagd naar diploma
- Eindexamencijfer
- Opleidingsniveau bevolking

- Aandeel topsectoren
- Opheffingen
- Snelgroeiende bedrijven
- BRP per hoofd van de bevolking

Infrastructuur en bereikbaarheid

- Ontsluiting treinstations
- Ontsluiting hoofdwegen
- Duurzame mobiliteit

Kennis

- Aandeel hoogopgeleiden
- Creatieve industrie
- Capaciteit WO en HBO
- High- en medium tech werkgelegenheid

Economisch kapitaal

Arbeid

- Werkgelegenheidsfunctie
- Werkloosheid
- Ontgroening en vergruizing
- Benutting arbeidspotentieel
- Arbeidsongeschiktheid

Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden

- Voorraad bedrijventerreinen
- Netto-bruto verhouding bedrijventerreinen
- Leegstand kantoren
- Leegstand winkels
- Veroudering bedrijventerreinen

Concurrentievermogen

- Aandeel starters

Bijlage 2 Toelichting MVO-thema's

MVO-Thema	Toelichting
1) Gedragscode (interne eisen)	Hierbij gaat het om de interne afspraken die worden gemaakt op het gebied van ethisch gedrag, naleving van de regels van de wet, respect voor internationale normen/ verwachtingen, respect en aandacht voor de belangen van belanghebbenden, verantwoording afleggen, transparantie en respect voor mensenrechten.
2) Wet- en regelgeving (externe eisen)	Het betreft het toepassen van branchegerichte, regionale, landelijke en internationale wet- en regelgeving. Bijvoorbeeld de Wet Bescherming Persoonsgegevens, CAO, Wet Ondernemingsraden, principe van niet-discrimineren etc.
3) Goed bestuur	Goed bestuur omvat het gehele systeem van het besturen van een organisatie en de bijbehorende besluitvormingsprocessen. De aanwezigheid van een eenduidige missie/ visie die gekoppeld is aan (meer)jaarplannen, risicoanalyses, beheersplannen, managementinformatie etc. Maar zeker ook de voorbeeldrol die het management heeft binnen de organisatie op het gebied van MVO.
4) Personeelsbeleid	Het betreft een goede wederzijdse relatie tussen werknemer en werkgever. Deze komt tot uitdrukking in een verantwoord personeelsbeleid. Met daarin de uitwerking van thema's zoals arbeidsomstandigheden, deskundigheidsbevordering, overlegstructuur, inspraak, klachtenbehandeling en functionerings - en/ of beoordelingsgesprekken.
5) Klantenbeleid	Bij klantenbeleid betreft het onder andere eerlijk en volledig informeren van de klant, beschermen van de gezondheid en veiligheid van klanten, duurzame consumptie, service naar klanten, geschillenoplossing, voorkomen van misleiding, werken volgens reclamecodes en de bescherming van klantgegevens en privacy.
6) Omgevingsbeleid	Doelstelling van dit thema is te zorgen dat lokale gemeenschappen mee kunnen profiteren van activiteiten van de organisatie. Dit kan door de lokale gemeenschap bij de activiteiten te betrekken. Maar dit is ook mogelijk door bij te dragen te leveren aan economische en/ of sociale ontwikkeling.
7) Ketenbeleid	Hierbij gaat het om het bevorderen van MVO bij toeleveranciers en afnemers (de keten). Maar ook om samen een win-win situatie te creëren die wellicht de beide organisaties overstijgen. Andere onderwerpen die binnen dit thema vallen, zijn het 'geven van het goede voorbeeld' in de keten, anticorruptie en geen inmenging in de politiek.
8) Milieubeleid	Zaken als duurzame productie en consumptie, voorkomen van vervuiling, duurzaam gebruik van onze grondstoffen en klimaatverandering vallen onder dit thema. Maar ook het creëren van bewustwording bij belanghebbenden op het gebied van milieu.
9) Communicatie	Communicatie is de lijm die de bovenstaande thema's met elkaar verbindt. De aanwezigheid van een organogram en een overlegstructuur vallen hieronder. Maar ook de communicatiemiddelen die er zijn om medewerkers en andere belanghebbenden te informeren en geïnformeerd te worden.